

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

[Cilt/Volume: 8, Sayı/Issue: 1, Nisan/April 2024]

Ömer KIRMIZI

<https://orcid.org/0000-0003-3393-6043>

Dr. Öğretim Üyesi

omerkrmz@nevsehir.edu.tr

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

<https://ror.org/019jds967>

Fen-Edebiyat Fakültesi

Türk Halkbilimi Bölümü

Yerel Folklor Dergiciliğinde Uzun Soluklu Bir Hamle: Harran Dergisi Üzerine Tematik Bir İnceleme

A Long-Running Move in Local Folklore Journal Publishing: A Thematic Examination on Harran Journal

Araştırma Makalesi | Research Article

Geliş Tarihi | Date Received: 15.02.2024

Kabul Tarihi | Date Accepted: 21.03.2024

Yayın Tarihi | Date Published: 30.04.2024

Atıf | Citation

Kırmızı, Ö. (2024). Yerel Folklor Dergiciliğinde Uzun Soluklu Bir Hamle: Harran Dergisi Üzerine Tematik Bir İnceleme. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 8 (1), 398-412. <https://doi.org/10.34083/akaded.1437641>

Kırmızı, Ö. (2024). A Long-Running Move in Local Folklore Journal Publishing: A Thematic Examination on Harran Journal. *Journal of Academic Language and Literature*, 8 (1), 398-412. <https://doi.org/10.34083/akaded.1437641>

Makale Bilgisi | Article Information

Değerlendirme Review Reports	Çift Taraflı Kör Hakemlik (İki İç Hakem+İki Dış Hakem) Double-blind. (Two External Referees)
Etik Beyan Ethics Statement	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur Ethical principles were followed during the preparation of this study
Etik Kurul Belgesi Ethics Committee Approval	Makale, Etik Kurul Belgesi gerektirmemektedir Article does not require an Ethics Committee Approval.
Etik Bildirim Complaints	adeddergi@gmail.com
Çıkar Çatışması Conflicts of Interest	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest
Benzerlik Taraması Similarity Checks:	Yapıldı Yes - iThenticate
Telif Hakkı ve Lisans Copyright & License	Yazarlar, dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler. Bu çalışma Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası lisansı altında yayımlanır Authors publishing with the journal retain the copyright. This work is licensed under Attribution-NonCommercial 4.0 International

© Ömer KIRMIZI | Creative Commons [Attribution-NonCommercial 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

Öz

Ülkemizde “folklor” teriminin bilimsel manada kullanımının üzerinden yüz yılı aşkın bir süre geçmiştir. Bu zaman zarfı içinde inişli çıkışlı bir ilgi seyrine mazhar olan bu disiplin Cumhuriyet’in kuruluş döneminde yönetim kadrosuna ideoloji, eğitim, kurumsallaşma vb. birçok alanda rehberlik etmiştir. Bu kapsamda Cumhuriyet’in ilk yıllarında folklor araştırmalarının ilk adımı kabul edilen derleme faaliyetlerine çeşitli kuruluşlar aracılığıyla hız verildiği görülmüştür. Zaman zaman devlet katında destek gören bu faaliyetler yardımıyla Türk folkloru adına önemli bir derleme külliyatı oluştuğu söylenebilir. Şüphesiz bahsi geçen derleme faaliyetlerinin hem teşvik edicisi hem de derlemelerin yayımlandığı mecralar olarak mahallî dergiler bu döneme damgasını vurmuş, bir dönemin “yükünü” çektikten sonra tarihteki yerlerini almıştır. Bu çalışmanın konusunu oluşturan Harran dergisi nispeten daha yakın bir tarihte (1979-2002) toplamda 62 sayı yayımlanan mahallî dergilerden biridir. Mahallî bir dergi için uzun sayılabilecek bir yayın süresi geçiren Harran dergisi, uzun yıllar Şanlıurfa halk kültürüne dair derlemeler başta olmak üzere muhtelif yazıların yayımlandığı en önemli mecralardan olmuştur. Bu çalışmada Harran dergisinde çıkan yazılar tematik olarak sınıflandırılmış, derginin yayın politikası ve amacı bu yazılar üzerinden irdelenmiştir. Dergide birçok farklı konuda yazı çıkmasına rağmen derlemeler, biyografi ve tanıtım yazıları, araştırma-inceleme yazılarının önemli bir yekûn tuttuğu görülmüştür. Sonraki yıllarda şiirlerini kitaplaştıracak ve ülke sathında tanınacak birçok şairin ilk şiirleri de Harran dergisinde yayımlanmıştır. Ayrıca şehrin sorunlarına dair tespit, teklif ve öneriler içeren yazılar da Harran dergisinin sayılarında kendine yer bulmuştur. Dergi bu yönüyle bir taraftan yayıncılık faaliyetini sürdürürken diğer taraftan yerel yönetimler üzerinde yönlendirici bir odak hüviyetine sahip olmuştur. Harran dergisi, 23 yıl boyunca amatör bir ruhla kıymetli bir birikim meydana getirmiş; şehrin edebiyat, kültür, sanat ve siyaset adamlarının daima etkisinde kaldıkları bir kültürel mahfil olma özelliğini sürdürmüştür. Bu itibarla Harran dergisi, Şanlıurfa halk kültürü ve folklor tarihimizin dergicilik safahatının yereldeki gelişim seyri üzerine çalışacak araştırmacılar için önemli bir kaynak olarak gösterilebilir.

Anahtar Kelimeler: Halk bilimi, yerel dergicilik, Şanlıurfa, Harran dergisi

Abstract

In our country, it has been over 100 years since scientific usage of the term “folklore”. This discipline, which reached an up-and-down course of attention (concern) within this time period, guided administrative staff during establishment period of the Republic in many areas such as ideology, education and institutionalization etc. Within this scope, it was seen that compilation studies, accepted as the first step to folklore studies in the early years of the Republic, were accelerated through various institutions. It can be said that an important compilation orpus composed in the name of Turkish folklore, with the help of these activities, supported in the presence of the state from time to time. Undoubtedly, local journals, as both incentive of the said compilation activities and media (mediums) where the compilations were published, made their mark on this period, and they claimed (attained) their place in history after they bore “the burden” of the period. Harran journal which constitutes the subject of this study is one of the journals, published in 62 issues in total in relatively more recent time (1979-2002). Harran journal, which passed a publication period that could be regarded as “long” for a local journal,

became one of the most important media where various writings, including compilations about Şanlıurfa public/folk culture, were published for many years. In this study, writings which were published in Harran journal were classified thematically and, publication policy and purpose of the journal were examined over these writings. Although writings about a lot of different subjects were published in the journal, it was seen that compilations, biographic and white papers/writings and review/research essays had an important place (added up important to) in amount in the journal. In the later years, also the first poems by many poets whose poems would be collected into a book and whom would be known throughout the country were published in Harran journal. In addition, writings containing determinations, offers and suggestions for problems of the city found their place in issues of Harran journal. While on the one hand the journal were maintaining its publication activity with this aspect, it had a directive focus identification on local administrations, on the other hand. Harran journal had generated a valuable accumulation for 23 years with amateur spirit, and it had maintained its feature to be a culturel gathering-place that men of letters, culture, art and politics of the city always fell under its spell. In this respect, Harran journal can be shown as an important source for researchers who would study on locally development course of journal publishing phases of Şanlıurfa folk culture and our folkloric history.

Keywords: *Folklore, local journal publishing, Şanlıurfa, Harran journal*

Giriş

Osmanlı Devleti'nde 18. yüzyılda “mahallileşme cereyanı” ile başlayıp Tanzimat'ta siyasi sebeplerle mecra değiştiren halk ve halk bilgisi ürünlerine ilginin yükselen bir mahiyet kazanması 19. yüzyıla tekabül eder. Folklorun aynı zamanda bir ilim şubesi olduğunun anlaşıldığı bu yüzyıl, (Yıldırım, 1998, s. 52) Osmanlı topraklarında Türkçülük hareketlerinin de baş gösterdiği bir dönem olmuştur. 19. yüzyılın ikinci yarısında, halkın çoğunluğu tarafından anlaşılabilir millî bir dilin oluşturulması ihtiyacı (Başgöz, 2011, s.1536) halk bilgisi metinlerine olan ilgiyi artırmıştır (Ersoy, 2013, s.55). Bu itibarla Osmanlı Devleti'nin dağılma sürecine girdiği bu yıllarda Cumhuriyet döneminde kurumsal bir mahiyet kazanacak olan faaliyetlerin öncülü diyebileceğimiz Türk Derneği, Türk Yurdu Derneği ve Türk Ocağı gibi kurumların çatısı altında Türkiye'de yapılacak folklor çalışmaları mayalanır.

Osmanlı Devleti'nden sonra ulus-devlet paradigması üzerine kurulan Cumhuriyet'in modernleşme hamlelerinde “Türkçülük” ideolojisi önemli bir sacayağı oluşturmaktaydı (Çobanoğlu, 2002, s. 44). 19. yüzyılın sonunda yeniden şekillenen dünya rejimlerinin resmî söylem kurgulamalarında başvurdukları ilk kaynağın çoğu zaman folklor olduğu (Öztürkmen, 1998, s. 16) düşünüldüğünde bu durumun Türkiye'ye özgü olmadığı anlaşılacaktır. Bu kapsamda yeni devletin kültür politikalarında ve yeni rejimin öngördüğü ulus kültürü inşasında bu ideolojinin yol göstericiliğinde kurumsal bir yapılanmaya gidilmiştir (Alangu, 1983, s.136-139).

Ülkemizde folklor sahasındaki ciddi, sistemli, disiplinli çalışmalar gerçek manada Cumhuriyet'in ilanından sonra başlamıştır. Bireysel çalışmalarla beraber bu devrede faaliyete geçen çeşitli kurum ve kuruluşlar halkbilimi çalışmalarına önemli katkı

sunmuştur (Tek, 2023, s. 4). Dursun Yıldırım'ın "sentezci devre" (1998: 65) olarak adlandırdığı 1920-1938 yılları, folklor çalışmalarının devlet katında destek gördüğü ve folklorun yeni devletin kültür temellerini oluşturmada başvurulacak temel kaynak olarak değerlendirildiği bir dönem olmuştur.

Cumhuriyet Türkiye'sinin önemli umdelerinden olan milliyetçilik ve halkçılık fikirleri doğrultusunda Türkiye'de folklor alanındaki çalışmalar hızlanmış, folklor dergilerinin dergicilik tarihinde görülmesi Cumhuriyet'le birlikte başlamıştır (Pehlivan, 2001, s.205). Dursun Yıldırım'ın, folklor araştırmalarının yükünü büyük ölçüde çeşitli dergilerin üstlenmesinden ötürü "dergici devre" olarak adlandırdığı 1939-1965 yılları (1998, s. 66), başta İhsan Hınçer'in çıkardığı "Türk Folklor Araştırmaları" dergisi ve Halkevlerinin çıkardığı mahallî dergiler sayesinde Türk folklorunun her başlığında derleme külliyatlarının olduğu bir dönem olmuştur (Örnek, 2000, s. 118). Cumhuriyet döneminde ülkenin sosyal ve kültürel kalkınmasında, Cumhuriyet'in getirdiği değerlerin geniş halk kitlelerine ulaşmasında önemli bir işlev üstlenen halkevleri (Arıkan, 1999, s.261), doğrudan folklorla ilişkili kuruluşlar olmamasına rağmen "sosyal reform" ve Batılılaşma projesini pratiğe geçirecek olan "sanatsal ve kültürel faaliyetler"i başlatma misyonuyla (Öztürkmen, 1998, s. 70-71) hareket ediyorlardı. Bu itibarla bu kuruluşların çatısı altında amatör derleme yapanlar folklorla bilimsel malzeme sundukları ölçüde kendilerini başarılı ve millete hizmet etmiş kabul ediyorlardı (Gürçayır Teke, 2020, s. 97). Demokrat Parti iktidarı döneminde parti [CHP] desteğiyle çalışan yarı resmî kuruluşlar olarak değerlendirildiği için (Tan, 1985, s. 36) kapatılan halkevlerinin çıkardığı yerel dergiler yukarıda bahsedilen külliyatın oluşmasına büyük katkı sunmuştur.

Yerel dergiler, 20. yüzyıldaki her türden siyasî ve sosyal gelişmelere rağmen folklor çalışmalarının ilk adımı olarak kabul edilen derleme ve araştırmaların neşredilmesine imkân sağlayan en önemli mecralar olmuştur. Genelde halkevleri bünyesinde çıkan ve çıktıkları bölgenin folkloruna hizmet eden bu dergiler, zamanla ulus sathına hitap eder hâle gelmişlerdir. Önceleri Anadolu'yu yeniden keşfetme ve yeni rejimin kökleşmesine katkı amacı güden bu dergiler, sonraki süreçte "kaybolmadan kaydetme", "kültürel zenginliği ortaya çıkarma" gibi gayelerle hareket etmişlerdir. Bu dergilerde neşredilen derlemeler metotsuz ve analizden yoksun oldukları için eleştirilse de dönemin folklor derlemecilerinin diğer bilim dallarına malzeme toplayan "ara elemanlar" olarak görülmeleri (Gürçayır Teke, 2020, s. 221) derlemecilerin görev ve sorumluluklarını sınırlandırmıştır.

Mahallî folklor dergileri, büyük şehirlerin dışında kalan yörelerle ilgili araştırma ve derleme yazılarına yer vermenin yanında o yöredeki şair, yazar ve derlemecilerin yetişmesinde önemli rol oynamışlardır. Bu itibarla Mehmet Tekin (2002, s. 104) büyük şehirlerde çıkan ulusal dergileri, dibinde ot bitmeyen ve sadece kendi filizlerini barındıran çınarlara benzetirken taşra dergilerini nasıl yeşerip yaşadığına akıl sır erdirilemeyen çalı dibinde boy gösteren kır çiçeklerine benzetir.

Mahallî bir derginin yayın hayatına başlaması kadar dergiyi sürdürmek de meşakkatli ve külfetli bir süreçtir. Her şeyden önce taşrada bir dergi çıkarmak fedakârlık, sabır ve

gönüllülük gerektirir. Buna rağmen yerel dergilerin kısa ömürlü olmasında okuyucu azlığı, reklam gelirlerinin istenen düzeyde olmaması ve dağıtım bölgelerinin sınırlı olması gibi sebepler etkili olmaktadır. Buna benzer gerekçelerden ötürü 1923-1973 yılları arası incelendiğinde taşrada çıkan dergi oranının günümüze doğru geldikçe azaldığı görülecektir (Kocabaşoğlu, 1984, s. 5).

Birçok medeniyetin kavşak noktasında bulunması dolayısıyla farklı etnik ve dinî gruplara ev sahipliği yapan Şanlıurfa, yerel basın ve dergicilik kültürünün güçlü olduğu şehirlerimizden biridir. Yörede 1920'lerde Milli Gazete, Işık ve Akgün gazeteleriyle başlayan faaliyetler 1950'lerden sonra daha da yoğunlaşmıştır (Yaşar, 2016, s. 54; Tanık, 2019, s. 517). Bu kapsamda şehrin kültür insanlarının etrafında kümelenedikleri Derya (Kapaklı, 2014:73), Anzılha (Yıldız, 2001, s. 113), Balıklıgöl (Kurtoğlu, 2009, s. 97), Nâbi (Kürkçüoğlu vd., 2002, s. 247) ve Harran (Tan, 1985, s. 63) dergilerini sayabiliriz. Bu dergiler arasında yayın hayatına çeşitli fasıllar vermesine rağmen en uzun soluklu olanı (1979-2002) Harran'dır. Yayımlandığı süre içerisinde şehrin kültürel hayatına büyük bir canlılık kazandıran dergi, yöre kültürüyle ilgili yapılacak çalışmalarda temel bir kaynak teşkil etmektedir.

Mahallî dergiler, yerel folklor çalışmalarının seyri hakkında ipuçları veren önemli kaynaklardır. Bu çalışmada da Harran dergisinin adı, çıkış amacı, yönetim ve yazar kadrosu, yayın dönemi ve derginin içeriğine dair bilgiler verilip dergi içeriği tematik olarak değerlendirilecektir. Böylece mahallî folklor yazımının uzun yıllar taşıyıcılığını yapmış ve yöre için hatırı sayılır bir birikimin oluşmasına vesile olan Harran dergisi bilim camiasının dikkatine sunulacaktır.

1. Derginin Adı

Harran, Şanlıurfa'nın güneydoğusunda bulunan bir ilçenin adıdır. Ancak Harran ismi Paganist dönemden Sabiilere, Hristiyanlıktan İslam dönemine uzanan kronolojik çizgide önemli bir bilim, kültür, felsefe ve din merkezi olmuştur. Yetiştirdiği bilim ve düşünce adamları sayesinde "Harran Ekolü" adıyla bir mektep hüviyeti kazan ilçenin tarihi maddi sınırlarını aşacak cesamettir (Sarıkavak, 1997).

Harran dergisinin temelleri, daha sonraki yıllarda yaptıkları hizmetlerle "Harran Grubu" olarak adlandırılacak bir grup fedakâr ve kararlı gencin 1969 yılında Harran Kitabevi'ni kurmasıyla atılmıştır. Aynı grubun çıkardığı Harran Üniversitesi Gazetesi (1974), Harran Üniversitesi Kurma Derneği (1974), Harran İhtisas Kulübü gibi teşekküller; 1979 yılında yayın hayatına başlayacak Harran dergisinin hazırlık safhasını teşkil eden oluşumlardır (Yıldız, 2001, s. 162). Folklor tarihçeleri, genelde hep bir "öncü aydınlar" ve "girişimci kurumlar" çerçevesi içinde hikâye edilmektedir (Öztürkmen, 1998, s. 20). Harran dergisinin kuruluş safahatında da benzer bir mahallî aydın grubunun bilimsel bir etkinlikten ziyade romantik bir çağrışımla ve kültürel zenginliği ortaya çıkarma motivasyonuyla bir araya geldikleri görülmektedir.

Harran ismi, 1960'lı yıllarda şehrin sosyokültürel hayatına dinamizm katmak için çırpınan aksiyoner gençlerin, dünya kültür ve medeniyet tarihine etkisiyle yeryüzünde

kurulan ilk üniversite olarak kabul edilen Harran üniversitesinden ilhamla etrafında kümelenedikleri bir idealin adıdır. Bu itibarla din, kültür, sanat, edebiyat, folklor, tarih ve bilim gibi birçok kavramla ilişkili olduğu ve derginin içeriğini yansıtaçağı düşüncesiyle dergiye Harran ismi verilmiştir.

2. Derginin Amacı, Yönetici ve Yazar Kadrosu

Harran dergisi, temelleri 1969 yılında atılan ve bu süre zarfında gazete, dernek, kulüp gibi farklı isimlerle meyve veren hamlenin dergisidir. Bu dönemde köklü tarihine rağmen orta ölçekli bir Anadolu şehri görünümünde olan Urfa, kültürel ve sanatsal faaliyetlerin kısırlığından ötürü memurların uzun süreli durmadığı, yetiştirdiği insanların da il dışından geri dönmediği bir şehirdi (Yıldız, 2001, s. 167). İşte Harran dergisi bundan rahatsız olan bir avuç insanın kültür, sanat ve düşünsel faaliyetler gerçekleştirmek; böylece şehrin talihini değiştirmek maksadıyla ve mahallî aydınların çabalarıyla vücut bulmuş bir dergidir. İlk sayısı Urfa'nın kurtuluş gününe denk gelen 11 Nisan'da (1979) çıkan Harran'ın "Çıkarken" başlıklı manifesto mahiyetindeki yazısı, derginin amacı hakkında fikir vericidir (Harran, 1979, s.1)

"Tarihin ilk çağlarından beri önemli bir kültür ve medeniyet merkezi olan Dicle ve Fırat arası. Urfa bu bölgenin Harran, Ra'sul-Ayn, Nisibis gibi kültür şehirlerinin miraslarını da sinesinde gizleyen bir merkezdir. Zengin bir tarih, kültür, medeniyet, sanat ve folklor hazinesi gizlidir bu yörede. Gizlidir çünkü bugüne kadar ne bilen bir kafa, ne usta bir el, ne de sanatkâr bir kalem ilgilenmedi, araştırmadı ve dile getirmedi Urfa'yı. HARRAN böyle bir çalışmanın gerekliliğini anlatmak, gücü yettiğince derlediklerini gözlediklerini sunmak için çalışacaktır. Yine emeğini bu yolda değerlendirenlerin eserlerini güz yüzüne çıkarmak görevini yüklenecektir. HARRAN gönlü bu arzuya tutuşanlara samimi bir yuvadır. Her değerli cümle, mısra ve çalışmaya seve seve yer verecektir. Yöreyi araştıran, seven ve bu topraktan yetişenleri çağırır HARRAN."

Harran dergisininin 24. sayısına kadar editörlüğü M. Kemal Apaydın yapmıştır, 1989 yılından derginin son sayısı olan 62. sayıya kadar ise bu görevi Seyyid Ahmet Kaya yerine getirir. İlk 17 sayıda istikrarlı bir şekilde aylık olarak çıkan dergi, 12 Eylül döneminde yaklaşık 3 yıl yayına ara verir. Sonraki dönemlerde de dergi darbeler, finansman sorunu, kişisel ve politik tercihler gibi sebeplerden ötürü yayına çeşitli fasılalar verir. Hacim olarak 16-36 arasında sayfa değişikliği ile çıkan dergide, zaman zaman iki sayıyı beraber yayımlanır.

Derginin yazar kadrosuna bakıldığında bunların daha çok mahallî aydınlardan oluştuğu görülecektir. Sonraki yıllarda ilde üniversitenin açılması ile birlikte akademisyenler ve şehirde görev yapan çeşitli memurları bünyesine katan dergide 116 kişinin şiir, araştırma-inceleme ve derleme yazısı çıkmıştır. Harran'da en çok yazısı çıkan kişiler Mehmet Oymak, A. Cihat Kürkcüoğlu gibi akademisyenler ile Müslüm Akalın, M. Emin Ergin, Mahmut Karakaş, Mehmet Çini gibi aydın ve memurlardır.

3. İçerik İncelemesi

3.1. Derlemeler

Halk bilgisi derleme çalışmaları sadece belli halk bilgisi yaratmalarının, belli bir yer ve zamanda, belli kişi veya kişilerden çeşitli araçlar kullanılarak kaydedilmesinden ibaret değildir. Halk bilgisi yaratmalarının derlenmesi, belli bir bilgi oluşturma ve belli planlama yapılarak gerçekleştirilmelidir (Ekici, 2004, s. 24).

Harran dergisinin yayın hayatına başladığı yıllar, Türkiye’de halkbilimi çalışmalarının akademi dışında yoğun bir şekilde derleme esasını üzerine sürdürüldüğü yıllardır. Derginin yöresel folklor zenginliklerini derleyip gün yüzüne çıkarmayı kendine şiar edinmesi, ilk yıllarda derleme yoğunluklu bir yayın politikası güdülmesine sebep olmuştur. Bu kapsamda “çocuk oyunları, halk hekimliği, halk inanışları, halk anlatıları, mahalli dil, müzik vb.” alanlarda zengin ve bugün elde edilmesi mümkün olmayan bir derleme külliyatı oluşturulduğu söylenebilir.

Harran dergisinde çıkan derleme yazıları incelendiğinde bu yazıların daha çok koruma ve kültürel zenginliği ortaya çıkarma yaklaşımıyla oluşturuldukları bundan ötürü de verilerin ham malzeme hâlinde neşredildiği görülecektir. Bu itibarla dergideki yazılarda derlenen malzemeyi analiz etme, verilerin yorumlanması gibi sistemli ve metotlu bir inceleme yöntemine başvurulmamıştır. Dahası bu derleme yazılarında malzemenin kimden, nerede ve ne zaman derlendiği gibi bilgilere de yer verilmemiştir. Bu durum derlenen bilgilere birinci dereceden katkıları olan kimselerin karakteristik özelliklerini saptamaya (Örnek, 2000, s. 61) engel olmuş, bilgilerin işlenmesini ve yorumlanmasını zorlaştırmıştır.

Harran dergisindeki derleme yazılarının temel eksikliklerinden biri de daha çok şehir ağırlıklı malzeme ve metin derlemesi yapılmasıdır. Cumhuriyet’in ilk çeyreğinde saha/alan ve kaynak kişinin köy/kırsal ve köylüyle özdeş görülmesine benzer bir şekilde yaklaşımla Harran dergisi de folklor derlemeleri için şehre yönelmiş, kırsal bölgeleri göz ardı etmiştir. Ancak yörenin dinî, etnik ve sosyokültürel yapısı dikkate alındığında şehir kültürü ile kırsal bölgeler arasında ciddi farklılıkların ortaya çıkacağı görülecektir (Kırmızı, 2021, s. 14-22). Buna rağmen il veya ilçe merkezlerinde yapılan derlemelerin kent kültürü merkezli yapıldığı tespit edilmiştir.

Dergide çıkan yazılardan 90 yazının halk edebiyatının anlatmalık türler [efsane (11)(C.1. S.4, C.1. S.8, C.2. S.16, C.3. S.25, C.3. S.30, C.3. S.31, C.3. S.32, C.3. S.33, C.3. S.36, C.5. S.59) halk hikâyesi (22) (C.1. S.1, C.1. S.2, C.1. S.3, C.1. S.6, C.1. S.7, C.1. S.9, C.1. S.10, C.1. S.12, C.2. S.13, C.2. S.14, C.2. S.15, C.2. S.16, C.2. S.18, C.2. S.19, C.2. S.20, C.5. S.51, C.5. S.54, C.5. S.56, C.5. S.59)] konuşmalık türler [atasözleri-deyimler (16)(C.1. S.7, C.1. S.8, C.1. S.9, C.1. S.10, C.1. S.11, C.2. S.13, C.2. S.14, C.2. S.15, C.2. S.19, C.2. S.20, C.2. S.21, C.5. S.54, C.5. S.58, C.5. S.59, C.5. S.60)](alkış-kargış (6) (C.1. S.1, C.1. S.2, C.1. S.3), tekerlemeler (3) (C.1. S.5, C.4, S.40, C.5. S.60), bilmeceler (10)(C.1. S.12, C.2. S.14, C.2. S.21, C.2. S.22, C.2. S.23, C.2. S.24, C.3. S.28, C.3. S.29, C.3. S.30, C.5. S.59)] ve söylemelik türlere [mani (17)(C.1. S.1, C.1. S.2, C.1. S.3, C.1. S.4, C.1. S.6, C.1. S.7, C.1. S.8, C.1. S.9,

C.1. S.10, C.1. S.11, C.2. S.12, C.2. S.14, C.2. S.15, C.2. S.24), türkü (5)(C.2, S.15, C.2. S.16, C.2. S.17, C.2. S.18)] dair derleme yazısı olması hem derginin hedefleri hem de yazar kadrosunun mahallî araştırmacılardan oluşması nedeniyledir. Bu itibarla halk edebiyatının bir türüyle ilgili derlemelerde o türün tanımı, tasnifi veya gelişim seyri gibi hususlar dikkate alınmadan sadece derlenen metinler neşredilmiştir.

3.2. Biyografiler ve Tanıtım Yazıları

Biyografi yazıları, 20. yüzyıla kadar genellikle toplumları ve medeniyetleri etkileyen devlet adamı, asker, kanaat önderi, ermiş kimselerin hayatlarını eleştiren uzak ve çoğu zaman didaktik bir gaye etrafında kaleme alınıyordu. Ancak modern tarih yazımında biyografiler, disiplinler arası çalışmaya imkân tanıyan müşterek bir saha özelliği kazanmıştır (Kırmızı, 2015, s. 203-205).

Harran dergisinde neşredilen yazıların önemli bir yekûnunu biyografi yazıları teşkil etmektedir. Bunların bir kısmı ulusal çapta şöhrete kavuşmuş İbn-i Teymiyye (C.2, S.20), Nâbî (C.2, S.17), Abdî (C.1, S.10), Yaşar Nezih Hanım (C.1, S.1) gibi tarihî-edebî şahsiyetlerle ilgili yazılarken bir kısmı da mahallî düzeyde bilinen Mıkım Tahir (C.4, S.37), İmam Sekkâkî (C.5, S.10), Said Tekin (C.3, S.34), İzzet Kufrevî (C.5, S.59), Hacı Nuri Hafız (C.3, S.29) gibi yazar, şair ve âlimlere ait biyografilerdir. Biyografisi yazılan kişilerin daha çok dinî kimliği ve yaşantısı ile ön plana çıkmış olan kişilerden oluştuğu görülmektedir. Ayrıca çeşitli meslek dallarında tecrübesi, dürüstlüğü ve ahilik geleneğine bağlılığıyla temayüz etmiş kişilerin de biyografisine yer verilmiştir. Dergide çıkan “Dondurmacı Osman Amca”(C.5, S.51), “Kunduracı Nâbî Usta” (C.5, S.57) “Şerbetçi Bozzey (Mustafa Bozcan)” (C.5, S.60) başlıklı yazılar bu cümleden sayılabilir.

Dergide seri şeklinde çıkan “Urfa Şairleri” (C.1 S.10, C.1 S.11, C.2 S.13, C.2 S.14, C.2 S.15, C.2 S.16, C.2 S.17, C.2 S.18, C.2 S.19, C.2 S.20, C.2 S.21, C.2 S.22, C.2 S.23, C.2 S.24) ve “Şanlıurfa Şairleri” (C.4 S.39, C.4 S.40, C.4 S.41-42, C.4 S.43-44, C.4 S.45-46, C.4 S.47-48, C.5 S.49, C.5 S.50, C.5 S.51, C.5 S.52) başlıklı yazılar vesilesiyle mahallî düzeyde dahi bilinmeyen Abdurrahman Muhibbî, Âlim, Ahmet Azmî, Admî Efendi, Bedri Alpay, Ahmet Berkî, Abdurrahman Takî, Ahmet Kâtibî, Ahmet (Hikmet), Ahmet Vefik, Ahmet Hamdi gibi birçok şairin biyografisi yazılmış ve eserlerinden örnekler verilmiştir. Dergide yayımlanan biyografi yazılarının sayısının ilk yıllarda daha fazla olduğu, sonraki sayılarda daha az biyografi yazısına yer verildiği görülmüştür.

Harran dergisinde çıkan kitap tanıtım yazılarını iki boyutuyla değerlendirmek gerekir. Birinci olarak “Evliya Çelebi’nin Seyahatnâmesinde Urfa” (C.1 S.2, C.1 S.3, C.1 S.4 C.1 S.5, C.1 S.6) veya “Kitaplarda Urfa” (C.1 S.1, C.1 S.2) gibi başlıklarla seri halinde çıkan yazılardır. Bu yazılarda bahsi geçen kitabın kendisinden çok Urfa ile ilgili bölümlere temas edilmiş; kitapta yöre folkloruyla ilgili bölümler üzerinde durulmuştur. Fakat bu yazıların girişinde kitabı tanıtıcı mahiyette bilgilere de yer verilmiştir. İkinci olarak gerek derginin yazar kadrosundan gerek akademisyen veya mahallî araştırmacılardan kişilerin yöre ile ilgili çıkan eserlerinin tanıtıldığı yazılara yer verilmiştir.

3.3. Araştırma-İnceleme Yazıları

Harran dergisi, yayın hayatına başladığı ilk yıllarda daha çok derleme ağırlıklı bir yayın politikası benimserken ilerleyen sayılarda dergideki araştırma-inceleme yazılarının sayısı artmıştır. Bunda derginin yazar kadrosundaki akademisyen sayısının artması etkili olmuştur. Ayrıca derginin bu mecrada kalıcılık iddiasını güçlendirmek ve yazı çeşitliliğini artırmak için bilimsel yazılara da yer vermeye başladığını tespit edilmiştir.

Dergide yayımlanan araştırma-inceleme yazıları arkeoloji, coğrafya, dinler tarihi, eski Türk edebiyatı, halk mimarisi vb. alanlarla ilgili yazılardır. Bu alanlarla ilgili yazıların “Abdülkadir Karahan, M. Muhsin Kalkışım, A. Cihat Kürkçüoğlu” gibi akademisyenler tarafından yazıldığı tespit edilmiştir.

Harran dergisinde çıkan araştırma-inceleme yazıları tarandığında A. Cihat Kürkçüoğlu ve Mahmut Karakaş'ın bu bağlamda derginin en velut yazarları olduğu görülecektir. Sanat tarihçisi olan A. Cihat Kürkçüoğlu, hem şehir merkezinde hem de ilçelerde bulunan cami, medrese, tekke, türbe, çarşı, kale, çeşme, sebil gibi yapıların sanat tarihi açısından incelemesini yapıp bu eserleri çeşitli açılardan fotoğraflayarak önemli bir görsel bellek oluşturmuştur. Bu itibarla Kürkçüoğlu, dergide çıkan 36 yazısı ile en çok yazan kalemlerden biridir.

Emekli bir öğretmen olan Mahmut Karakaş da eski yazı kaynaklı mezar taşları, kitabeler ve Osmanlıca eserler üzerine yazdığı yazılarla dergide en çok yazısı çıkan yazarlardan biridir. Seri olarak yazdığı “Birecik Kitabeleri” (C.4 S.39, C.4 S.40, C.4 S.41-42, C.4 S.43-44), “Nabi'nin Hâyriyesi Hakkında” (C.2 S.17, C.3 S.25, C.3 S.27, C.3 S.28, C.3 S.29, C.3 S.30), “Şanlıurfa Mimarisinde Kitâbeler” (C.5 S.51, C.5 S.52), “Urfa'lı Şair Nabi'nin Hayrabad Adlı Eseri Hakkında” (C.1 S.1, C.1 S.2, C.1 S.3, C.1 S.4, C.1 S.5, C.1 S.6, C.1 S.7) gibi yazıları ile birlikte Karakaş'ın dergide 47 yazısı çıkmıştır.

3.4. Tarih

Tarihçilik, geçmişten kalan kalıntıların, sözlü veya yazılı kaynakların değerlendirilmesiyle yapılır. Sadece ulusal veya global tarih yazımı değil, aynı zamanda semt, mahalle, köy, kasaba gibi alanlara odaklanan mikrotarihçilik; şehir, kent veya idari ya da coğrafi bir bölgeye yönelen yerel tarihçilik de kaynaklara bağlıdır (Avcı ve Dağ, 2021, s. 16). Özellikle günümüzde belediyeler, vakıflar, dernekler ve çeşitli kuruluşların desteğiyle yerel tarih araştırmaları ivme kazanmıştır.

Harran dergisinin ilk sayılarında doğrudan tarihle ilgili yazılar yok denecek azdır. Bunda derginin kendisini kültür ve folklor dergisi olarak kodlamasının etkili olduğu söylenebilir. Yaptığımız taramada derginin ilk on yılında doğrudan tarihle ilgili çıkan yazıların adedinin üç tane olduğu görülmüştür.

Dergide tarihle ilgili yazıların sayısının artması 1980'li yılların sonlarına denk gelir. Bunda TBMM tarafından 1984 yılında, Kurtuluş Savaşı'nda gösterilen destansı mücadelenin bir hatırası olarak Urfa'ya “Şanlı” unvanının verilmesinin etkili olduğu söylenebilir. Billhassa sonraki yıllarda dergide yakın tarihle ilgili arşiv belgelerine dayalı çok sayıda yazı çıktığı

görülmüştür. Özellikle Müslüm Akalın'ın seri olarak kaleme aldığı “Urfa Tarihinden Bir Belge” (C.3 S.26, C.3 S.27, C.3 S.28, C.3 S.29, C.3 S.31) ve “Urfa Tarihinden Belgeler” (C.3 S.33, C.4 S.37, C.4 S.38, C.4 S.41-42, C.5 S.52) başlıklı yazılar hem yakın tarihin aydınlatılmasına katkı sunarken hem de gerek akademik camiada gerekse amatör araştırmacılar arasında ilgili döneme yönelik sürekli bir alanın uyanmasına vesile olmuştur. Bu kapsamda Cumhuriyet'in kuruluşu sürecinde bir taşra şehri olan Urfa'daki olaylar, kişiler, belgeler sadedinde yazılar çıkmıştır. Müslüm Akalın'ın “Urfa'nın Kurtuluşu ile İlgili Belgeler” (C.5 S.49, C.5 S.50, C.5 S.51) ve Ahmet Cevdet Çamurdan'ın “Ali Saip Bey Kahraman mı Vatan Haini mi?” (C.3 S.31, C.3 S.32, C.3 S.33, C.3 S.34, C.3 S.35, C.3 S.36) başlıklı seri yazıları bunlara örnek olarak gösterilebilir.

Dergide Osmanlı tarihi ile ilgili yazılar yok denecek kadar azdır. Mehmet Oymak tarafından 4. Cilt, 37 ve 38. sayılarda kaleme alınan “1316 (H.) Senesi Takvim-i Evkat ve Suhurda Urfa” ile “1316 (H.) Senesi Takvim-i Evkat ve Suhurda Urfa, Suruç ve Birecik Kazaları” yazıları ile C. 4 37. sayıda S. Ahmet Kaya tarafından kaleme alınan “Bir Celali İsyancısı Karayazıcı” başlıklı yazı birer istisna olarak karşımıza çıkmaktadır.

Harran dergisinde yörenin dinler tarihi açısından önemini ortaya koymak amacıyla kaleme alınan yazılar da dikkat çekicidir. Bu yazıların kronolojik bağlamı düşünüldüğünde ilgili yazıların Harran, Nevali Çori, Göbeklitepe, Karahantepe gibi Neolitik Dönem'e uzanan yerleşim birimleriyle ilgili ilk kazı çalışmalarının yapıldığı zamana denk geldikleri görülecektir. Derginin 4. ve 5. ciltlerinin muhtelif sayılarında İbrâhim Erhan Emiroğlu tarafından seri olarak kaleme alınan “Urfa Bölgesinin Dinler Tarihi Açısından Önemi” (C.4 S.43-44, C.4 S.45-46, C.4 S.47-48, C.5 S.49, C.5 S.51, C.5 S.54-55) başlıklı yazılar örnek olarak gösterilebilir.

3.5. Şiir

Harran dergisi, yayın hayatına başladığı ilk yıllardan itibaren yöredeki şairlerin ve şair adaylarının kendilerini ifade edebilecekleri önemli bir mecra olmuştur. Edebî türler arasında şiirin önemli bir yekûn tuttuğu dergide son sayı olan (2002/Güz) 62. sayıya kadar toplamda 71 şiir yayımlanmıştır. Bu şiirler arasında tehvî, naat, medhiyye gibi nazım türleri ile gazel, terci-i bend, rubai, kıta gibi nazım şekilleri de göze çarpmaktadır.

Hece vezniyle yazılan şiirlerin de çıktığı dergide serbest tarzda yazılmış şiirler çoğunluktadır. Bunlar arasında memleket özlemini yörenin sosyokültürel dokusuyla harmanlayarak işleyen ve önceleri kitaplara girmediği için farklı kişilerin de sahiplendiği (Gedikli, 2017) M. Atilla Maraş'ın “Aney” (C.1 S.2) şiiri dikkat çekicidir. Bu bağlamda Harran dergisi Mehmet Kurtoğlu, Bekir Urfalı (Kaplantaş), Şükrü Algin, Hanifi Düşmez gibi sonradan şiirlerini kitaplaştıran birçok şairin sanatının ve şairliklerinin mayalandığı bir ocak olmuştur.

Harran dergisinde yayımlanan şiirlerin içerikleri incelendiğinde millî, mahallî ve manevî konular yanında derginin kurucu kadrosunun düşünce dünyasını yansıtan “muhafazakârlık” dikkat çekmektedir. Derginin yayın hayatında olduğu kronolojik bağlama uygun olarak emperyalizm ve sömürgeciliği hedef tahtasına oturtan birçok şiir

yayımlanmıştır. Bu kapsamda Hanifi Düşmez'in "Bir Filistinli Çocuğun Ağzından" (C.4, S.38), A. Rezzak Elçi'nin "Horoşima'nın Ölümü" (C.4, S.43-44) ve Bekir Urfalı'nın "Kanına Girdiler Kelebeklerin" (C.5, S.80) adlı şiirleri örnek olarak gösterilebilir.

3.6. Şehrin Sorunlarına Dair Yazılar

Çalışmamızın giriş bölümünde izah edildiği üzere Harran dergisinin zihni nüvesi olan Harran Grubu'nu oluşturan temel motivasyon şehrin insanlarını eğitim, kültür, sanat ve spor alanlarında harekete geçirecek çeşitli hamle ve faaliyetlere imza atmaktır. Bu kapsamda Harran grubu eğitime öncelik vererek şehre bir üniversite kazandırılması için çeşitli oluşumlara imza atmıştır. 1974'te kurulan "Harran Üniversitesi Kurma Derneği" ile çıkardıkları "Harran Üniversitesi Gazetesi" ve 1976 yılında yayımladıkları "Harran Üniversitesi Kitapçığı" bu gayeye hizmet için yapılan çalışmalardır (Yıldız, 2001, s. 12-13). Böylece şehrin eğitim sorunlarını çözeceği düşüncesiyle bir taraftan kamu kurumları ve yerel yönetimler üzerinde üniversitenin açılması için lobicilik faaliyeti yapılırken diğer taraftan sivil toplum örgütlenilerek toplumsal bilinç oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu konuda dergide çıkan Hüseyin Apan'ın "Urfa Ziraat Fakültesi" (C.2, S.13) ile Miktaf Lamih'in "Harran Üniversitesine Doğru" (C.2, S.23) adlı yazıları bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

Harran dergisi kuruluş felsefesine uygun olarak kendini halkın sözcüsü olarak telakki etmiş ve şehrin sorunlarına çeşitli sayılarında dikkat çekmiştir. Özellikle kamunun yapması gereken işlerde toplum adına teklifler ve çözüm önerilerini sunmuş; bu tip yazılarda ortak aklı temsilen yazar/şahıs adı kullanılmamış, bu yazılar kurumsal kimliği temsilen "Harran Dergisi" adıyla çıkmıştır. "Hz. İbrahim Makamı Problemler ve Çözüm Önerileri" (C.4, S.37) ve "Güneydoğu Anadolu Projesi" (C.2, S.21) başlıklı yazılar buna örnektir. Zaman zaman yöre kamuoyunda etkili olan kişilerin de bu bağlamda yazıları çıkmıştır. M. Adil Oymak'ın "Kültür Bakanlığına Çağrı" (C.2 S.18) başlıklı yazısı bu kapsamda değerlendirilebilir.

3.7. Diğer Alanlar

Harran dergisinde önceki bölümlerde sayılan tematik içeriklerin yanında farklı konularda da yazılar çıkmıştır. Örneğin yörede, dönemin şartları düşünüldüğünde önemli bir nakil vasıtası olan atın yetiştiriciliğine dair 2 yazı (C.2 S.21, C.5 S.53), bilhassa eski Urfa evlerinde vazgeçilmez meraklardan biri olan kuşçuluğa (güvercin yetiştirme) dair 4 yazı (C.2 S.17, C.2 S.18, C.2 S.19, C.2 S.20) yayımlanmıştır.

Dergide sinema konusuna tahsis edilmiş yazıların tamamı Mehmet Hazar tarafından kaleme alınmıştır. Hazar'ın "Hüseyin Peyda'nın ve Türk Sinemasındaki Yeri" (C.4 S.43-44) başlıklı yazısı dışındaki diğer yazıları (C.4 S.45-46, C.4 S.47-48, C.5 S.49, C.5 S.50, C.5 S.51, C.5 S.53) "Urfa'da Çevrilen Filmler" başlığıyla seri olarak çıkan yazılardır.

Harran dergisinde müzikle ilgili de birçok yazı çıkmıştır. Bu yazılar ünlü bir müzisyenin biyografisi, yörenin müzik eserleri ya da mahalli müzik insanlarıyla yapılan röportajlar şeklinde olmuştur. Bu kapsamda "Urfalı Bestakâr Bedirhan Kırmızı ile Sohbet" (C.2 S.23), "Urfa Musikîsi Üzerine Tenekeci Mahmut'la Konuşma I-II-III" (C.1 S.3, C.1 S.4, C.1 S.5),

“Halil Biner’le Musiki Üzerine” (C.5 S.58) başlıklı yazılar bu cümleden sayılabilen çalışmalardır.

Harran dergisinde şehirde yapılan kültürel ve sanatsal etkinliklere dair haber yazıları (C.5 S.2), çalıştay ya da sempozyum gibi bilimsel toplantılara dair haber ve değerlendirme yazıları ile uluslararası basında yayımlanmış Urfa ile ilgili haberler (C.1 S.1) yazı olarak çıkmıştır. Ayrıca bir sayıda (C.5 S.52) cevapları mahallî kelimeler olan bir ödüllü bulmaca yayımlanmıştır.

Yaptığımız taramada turizm konusuna doğrudan temas eden herhangi bir makaleye rastlanmamıştır. Ayrıca sonraki yıllarda yapılan çalışmalarda seyyahların önemli uğrak noktalarından biri olduğu anlaşılan Urfa’nın bu yönüne dair yazıların da kaleme alınmadığı görülmüştür.

Sonuç

Şanlıurfa folkloruna dair ürünlerin uzun yıllar yayımlandığı Harran dergisi, bu vadide çok geniş bir külliyat oluşturmuş ve tarih sahnesinden çekilmiştir. Dergiyi oluşturan öncü aydınların girişimci ruhu, memleket sevgisi ve fedakârlığı bu dergiyi çeşitli faslılara rağmen 23 yıl ayakta tutmuştur. Harran dergisini kuran ekip sadece mahallî dergicilik yapmamış, şehirdeki yerel yönetimlerden STK’lere kadar yöreyle ilgili faaliyette bulunan herkesin dikkatle takip ettiği bir odak olmuştur. Diğer bölgelerde yayımlanan dergilerle kıyaslandığında Harran dergisinin bu yönü özellikle dikkat çekicidir.

Harran dergisi, temeli kuruluşundan çok önce atılan bir hamlenin sonucu olarak ortaya çıkmış, şehrin birikiminin farkında olan mahallî aydınların çabasıyla vücut bulmuştur. Sonraki yıllarda şehre gelen memurlar ile akademisyenlerin omuz vermesiyle dergi varlık iddiasını güçlendirmiştir.

Harran dergisinin tematik olarak incelendiği bu makalede şu sonuçlara ulaşılmıştır: Derginin isminin Harran olarak belirlenmesi tesadüfi değildir. Harran ismi din, tarih, eğitim ve bilim gibi konularla doğrudan veya dolaylı çağrışımsal ilişkisi sebebiyle seçilmiştir. Derginin kurucu kadrosu ve idari heyeti uzun yıllar ihmal edildiğini düşündükleri bölgenin kültürel zenginliklerini ortaya çıkarmayı kendilerine en önemli misyon olarak belirlemişlerdir. Bu itibarla dergide folklorun her konusuyla ilgili yoğun bir derleme faaliyetine girildiği söylenebilir. Yörede yaşamış veya yaşamakta olan edebiyat, kültür ve sanat insanların biyografileri de dergide sıkça yer bulmuş; önemli bir medeniyet merkezi olma iddiası bununla delillendirilmeye çalışılmıştır. Urfa’ya “Şanlı” unvanının verilmesiyle beraber yakın tarihe yönelik yazı sayısında yoğunluk olmuş, bu durum gerek akademik camiada gerekse yerel tarih araştırmalarında Urfa kurtuluş tarihine yönelik bir ilginin artmasına sebep olmuştur. Sonraki yıllarda üniversitenin kurulması ve akademisyenlerin de dergiyi desteklemesiyle araştırma-inceleme yazılarının sayısında da artış olmuştur. Harran dergisinin her sayısında mutlaka şiire yer verdiği ve sonradan ülke çapında tanınacak birçok şairin ilk şiirlerinin Harran’da yayımladıkları tespit edilmiştir. Bunlara ek olarak müzik, sinema, mimari, geleneksel meslekler gibi muhtelif konularda çıkan yazılar da alandaki öncü çalışmalar olması nedeniyle önemlidir.

Edebiyat, sanat ve folklor konuları dışında şehrin sorunları ile ilgili yazılar kanalıyla da yerel yönetimler ve siyasetçiler yönlendirilmiş; Harran bu anlamda halkın sözcülüğünü de yapmıştır. 62. sayı ile yayın hayatını sonlandıran dergide 119 yazarın 563 yazısı ve 71 şiiri yayımlanmıştır.

Bu itibarla Şanlıurfa halk kültürü ve yerel dergicilik konularında çalışan araştırmacılar için Harran dergisi başvurulacak temel kaynaklardan biridir.

Kaynaklar | References

- Alangu, T. (1983). *Türkiye folkloru elkitabı*. Adam Yayıncılık.
- Arıkan, Z. (1999). Halkevlerinin kuruluşu ve tarihsel işlevi. *Atatürk Yolu Dergisi*, C. 6, 261-281.
- Avcı, Y., Dağ M. (2021). Yerel tarih yazıcılığı: kapsam, kaynaklar ve gelişim, (Ed.) Beyazıt Yasemin, *Denizli çalışmaları birikim ve yol haritası* (s. 13-28). Nobel Yayınları.
- Başgöz, İ. (2011). Türkiye’de folklor çalışmaları ve milliyetçilik (Çev.) Uğurlu Serdar, *Turkish Studies*, 6/3, 1535-1547.
- Çobanoğlu, Ö. (2002). *Halkbilimi kuramları ve araştırma yöntemleri tarihine giriş*. Akçağ Yayınları.
- Ekici, M. (2004). *Halk bilgisi (folklor) derleme ve inceleme yöntemleri*. Geleneksel Yayıncılık.
- Ersoy, R. (2013). Folklor çalışmalarının 100. yılında “folklor-milliyetçilik” ilişkisi üzerine bazı düşünceler. *Millî Folklor*, S.99, 51-62.
- Gedikli, Ö. (2017). Mehmet Atilla Maraş’ın şiirlerinde mekân ve coğrafya. *Medeniyet ve Toplum*, C. 1 S. 2, 129-148.
- Gürçayır Teke, S. (2020). *Türk halk biliminde derleme/çalışmalar, tartışmalar*. Geleneksel Yayıncılık.
- Kapaklı, Kemal (2014). *Urfa basın tarihi ve yerel gazetecilik*. ŞURKAV Yayınları.
- Kırmızı, A. (2015). Biyografi, (Ed.) Şimşek Ahmet, *Tarih İçin Metodoloji* (s. 203-210). Pegem Akademi.
- Kırmızı, Ö. (2021). *Efsanelerin icra bağlamı ve işlevleri/Şanlıurfa efsaneleri*. Paradigma Akademi.
- Kocabaşoğlu, U. (1984). *Cumhuriyet dergiciliğine genel bir bakış, Türkiye’de dergiler ve ansiklopediler (1849-1984)*. Gelişim Yayınları.
- Kurtoğlu, M. (2009). *Kültür şehri Urfa*. Şanlıurfa Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları.
- Kürkçüoğlu, A. C., Akalın, M., Kürkçüoğlu, S. S., Güler, S. E. (2002). *Şanlıurfa uygarlığın doğduğu şehir*. ŞURKAV Yayınları.
- Örnek, S. V. (2000). *Türk halkbilimi*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Öztürkmen, A. (1998). *Türkiye’de folklor ve milliyetçilik*. İletişim Yayınları.
- Pehlivan, G. (2001). Soma’da Yayımlanan “Folklor (Halk Bilimi)” dergisi üzerine bir araştırma. *Manisa Araştırmaları*. S. 1, 205-233.
- Sarıkavak, K. (1997). *Düşünce tarihinde Urfa ve Harran*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Tan, N. (1985). *Folklor (halkbilimi) genel bilgiler*. Halk Kültürü Yayınları.
- Tanık, İ. H. (2019). 1950’li yıllarda Urfa’da basın. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. S. 43, 516-524. doi: Number:<http://dx.doi.org/10.16990/SOBIDER.37409>

- Tek, R. (2023). *Türk folklor tarihinde Mehmet Halit Bayrı*. Paradigma Akademi.
- Tekin, M. (2002). Dergilerin fikir hayatımızdaki rolü ve 'Güneyde Kültür' örneği". *Kültür Hayatımızda Yerel Dergiler ve Yerel Dergi Yayıncılığı Bilgi Şöleni* (s. 103-112). Atatürk Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Yaşar, S. (2016). Cumhuriyet dönemi Şanlıurfa basın hayatı (1923-1990). *Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, (21), 53-65.
- Yıldırım, D. (1998). *Türk bitiği (araştırma-inceleme yazıları)*. Akçağ Yayınları.
- Yıldız, A. S. (2001). *Harran dergisi bibliyografyası*. TYB Şanlıurfa Şubesi Yayınları-2.